

Sygn. akt V CSK 177/12

POSTANOWIENIE

Dnia 15 marca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący)

SSN Marta Romańska

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

Protokolant Izabella Janke

w sprawie z wniosku wierzyciela Z. B., F.W. G. m.b.H. w S. (Austria)
przy uczestnictwie D. P.

o zakaz prowadzenia działalności gospodarczej,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 15 marca 2013 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od postanowienia Sądu Okręgowego
w L.

z dnia 2 grudnia 2011 r.,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od wnioskodawcy na rzecz
uczestnika postępowania 120 (sto dwadzieścia) zł kosztów
postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 12 lipca 2011 r. Sąd Rejonowy w W. orzekł, że pozbawia D. P. na okres 10 lat prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu.

Sąd ustalił, że D. P. pełnił w „P. T. TD” M. T. M. J. spółce jawnej w Ł. funkcję prokurenta samoistnego. Spółka nakazem zapłaty Sądu Okręgowego w L. została zobowiązana do zapłaty na rzecz wnioskodawcy kwoty 135 908 euro. Egzekucja z majątku spółki okazała się bezskuteczna, spółka ma także znaczne długi w stosunku do innych wierzycieli.

Zdaniem Sądu prokurent spółki jawnej należy do kręgu podmiotów zobowiązanych na podstawie art. 21 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r., Nr 176, poz. 1360 ze zm.; dalej – „u.p.n.”) do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości i ponosi odpowiedzialność za niedopełnienie tego obowiązku. Za obciążeniem go odpowiedzialnością za niezłożenie w terminie wniosku o ogłoszenie upadłości przemawia funkcja ochronna art. 21 ust. 3 p.u.n., nakazująca przede wszystkim ochronę wierzycieli i samego dłużnika. W ocenie Sądu D. P. miał świadomość podejmowanych przez współniczki spółki czynności zmierzających do pozbywania się przez nie majątku ruchomego spółki. W zachowaniu D. P. Sąd dopatrył się winy umyślnej, polegającej na przyzwoleniu na dokonywanie czynności dotyczących majątku spółki ze znacznym pokrzywdzeniem wierzycieli.

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w L.– na skutek apelacji uczestnika postępowania – zmienił postanowienie Sądu pierwszej instancji i oddalił wniosek oraz orzekł o kosztach postępowania za obie instancje.

Zdaniem Sądu odwoławczego prokurent jest uprawniony do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, dysponując szczególnego rodzaju pełnomocnictwem, jest bowiem umocowany do podejmowania związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa czynności sądowych i pozasądowych. Może zatem nie tylko zgłosić wniosek o ogłoszenie upadłości, ale także reprezentować spółkę w postępowaniu sądowym. Jednakże podstawy jego działania – według

Sądu odwoławczego – nie stanowi mandat, ale stosunek prawny łączący prokurenta z mocodawcą. Ponosi on zatem odpowiedzialność kontraktową za nienależyte wykonanie umowy. Z art. 21 p.u.n. nie można natomiast wyprowadzić obowiązku prokurenta do wystąpienia z wnioskiem o ogłoszenie upadłości. Nie ponosi on zatem przewidzianej w art. 373 p.u.n. odpowiedzialności za niezłożenie wniosku o ogłoszenie upadłości.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach, wnioskodawca zarzucił naruszenie art. 373 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 21 ust. 2 i 3 p.u.n. i art. 109¹ k.c. oraz art. 378 § 1, art. 381, art. 382 k.p.c., art. 391 § 1 w związku z art. 217 § 2 k.p.c., art. 391 § 1 w związku z art. 233 § 1 k.p.c. i art. 391 § 1 w związku z art. 361 i 328 § 2 k.p.c. Powołując się na te podstawy, wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania albo o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i uwzględnienie wniosku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Prawo upadłościowe i naprawcze rozróżnia osoby, którym przysługuje uprawnienie do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości (art. 20) oraz osoby, na których spoczywa obowiązek zgłoszenia takiego wniosku (art. 21). Nie ulega też wątpliwości – co zauważono również w literaturze – że obowiązkowi zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości zawsze odpowiada uprawnienie do jego zgłoszenia, ale uprawnieniu do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości nie zawsze odpowiada obowiązek zgłoszenia takiego wniosku. Ogłoszenia upadłości może domagać się np. wierzyciel dłużnika (art. 20 ust. 1 p.u.n), nie należy on jednak do kręgu wymienionych w art. 21 p.u.n. podmiotów obciążonych obowiązkiem zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości.

Zgodnie z art. 20 ust. 2 pkt 2 p.u.n. uprawnionym do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości w stosunku do osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną jest każdy, kto ma prawo je reprezentować sam lub łącznie z innymi osobami. Przepis ten wywołał kontrowersje, czy przez reprezentantów, o których w nim mowa, należy rozumieć także osoby, których umocowanie opiera się na czynności prawnej np. prokurentów.

W literaturze zdecydowanie dominuje stanowisko, że w rozumieniu omawianego przepisu prawo do reprezentacji osoby prawnej albo jednostki organizacyjnej oznacza uprawnienie wynikające z powołania w skład organu, oparte na mandacie, a nie wynikające z czynności prawnej. Wskazuje na to sposób sformułowania art. 20 ust. 2 pkt 2 p.u.n. oraz fakt wyraźnego wskazania w art. 20 ust. 2 pkt 5 p.u.n. likwidatorów. Wprawdzie wzgląd na ochronę wierzycieli i interes dłużnika – zdaniem zwolenników omawianego stanowiska – mógłby przemawiać za przyznaniem uprawnienia do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości także prokurentom, a nawet pełnomocnikom dłużnika, jednakże nie ma do tego podstaw. Zwrócono także uwagę, że w toku prac nad rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe (tekst jedn.: Dz. U. z 1991 r., Nr 118, poz. 512 ze zm.) podkomisja postępowania upadłościowego odrzuciła poprawkę wyłączającą uprawnienie prokurenta do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości, wychodząc z założenia, że jest to jasne i bez tego.

Argumentów przemawiających za omawianą wykładnią dostarcza również uchwała Sądu Najwyższego z dnia z dnia 21 lipca 2006 r., III CZP 45/06 (OSNC 2007, nr 22, poz. 1267), w której Sąd Najwyższy – rozstrzygając wątpliwości, czy przewidziane w art. 109⁷ § 2 k.c. wygaśnięcie prokury wskutek ogłoszenia upadłości dotyczy tylko ogłoszenia upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego, czy również upadłości z możliwością zawarcia układu oraz czy jest dopuszczalne ustanowienie prokury przez upadłego, co do którego ogłoszono upadłość z możliwością zawarcia układu, pozostawiając mu zarząd własny mieniem wchodzącym do masy upadłości – orzekł, że z chwilą ogłoszenia upadłości prokura wygasa, a nowa nie może być ustanowiona. W tej sytuacji trudno dopatrzeć się racjonalnych argumentów przemawiających za przyznaniem prokurentowi uprawnienia do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości, jeżeli z chwilą ogłoszenia upadłości traci on możliwość dalszego działania w sprawie z powodu wygaśnięcia prokury.

W literaturze można także spotkać odmienny pogląd, że prokurent jest uprawniony do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości przedsiębiorcy. Podejmowana przez zwolenników tego poglądu polemika dotyczy jednak kwestii

uprawnienia prokurenta do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Odnośnie zaś kwestii obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości i konsekwencji jego niedopełnienia wyrażane jest stanowisko, że nie ulega wątpliwości, iż prokurent nie ponosi odpowiedzialności za niezłożenie wniosku o ogłoszenie upadłości, a zatem konsekwencji uchybienia obowiązkowi podjęcia stosownych działań i złożenia wniosku w odpowiednim terminie. Czynność złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości – według omawianego zapatrywania – mieści się bowiem w zakresie uprawnień prokurenta.

Przedstawiona rozbieżność poglądów miałaby znaczenie w sprawie, w której prokurent zgłosiłby wniosek o ogłoszenie upadłości. Tymczasem w niniejszej sprawie chodzi o zastosowanie przewidzianej w art. 373 p.u.n. instytucji orzekania o pozbawieniu prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia wskazanych w tym przepisie funkcji, będącej – jak wyjaśniono w uzasadnieniu projektu ustawy prawo upadłościowe i naprawcze – środkiem dyscyplinującym przedsiębiorców do rzetelnej działalności i wykonywania obowiązków ciążących na nich w postępowaniu upadłościowym. Oparta na podstawie określonej w art. 373 ust. 1 pkt 1 p.u.n. sankcja pozbawienia prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia oznaczonych funkcji może być stosowana wobec dłużnika lub jego reprezentanta, którzy nie wykonali obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości z przyczyn i w terminach określonych w art. 21 ust. 1 i 2 p.u.n. Tymczasem nie ma podstaw do przyjęcia, że prokurent – nawet gdyby podzielić pogląd, że przysługuje mu uprawnienie do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości – jest także obciążony obowiązkiem zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Uszło uwagi skarżącego, że przedstawiona wyżej kontrowersja w literaturze dotycząca legitymacji prokurenta do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości, do której odwołuje się w skardze kasacyjnej, dotyczy uprawnienia do zgłoszenia wspomnianego wniosku, a nie obowiązku jego zgłoszenia. Nawet zwolennicy poglądu, że prokurent jest uprawniony do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości przyjmują, że nie ulega wątpliwości, iż prokurent nie ponosi odpowiedzialności za niezłożenie wniosku o ogłoszenie upadłości, a zatem konsekwencji uchybienia obowiązkowi podjęcia stosownych działań i złożenia

wniosku w odpowiednim terminie, ponieważ czynność złożenia wniosku mieści się w zakresie uprawnień prokurenta, a nie jego obowiązków.

Reasumując, zarzut skarżącego, że zaskarżone postanowienie zostało wydane z naruszeniem art. 373 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 21 ust. 2 i 3 p.u.n. oraz 109¹ k.c. przez błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, iż zakaz prowadzenia działalności gospodarczej nie może zostać orzeczony wobec uczestnika jako prokurenta, należało uznać za nieuzasadniony.

Zaskarżone postanowienie nie zostało wydane także – wbrew zarzutom skarżącego – z naruszeniem przytoczonych w skardze kasacyjnej przepisów postępowania.

Zarzuty naruszenia art. 378 § 1, art. 381, art. 382, k.p.c. art. 391 § 1 w związku z art. 217 § 2 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. sprowadzają się w istocie do zakwestionowania zasadności oddalenia wniosków dowodowych zgłoszonych w odpowiedzi na apelację na okoliczność, czy uczestnika postępowania – ze względu na sposób wykonywania prokury – nie należało traktować jako współnika spółki. Skarżący nie przedstawił przekonujących argumentów, że pominięte tych dowodów mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Działanie prokurenta z przekroczeniem prokury, czy dopuszczanie się czynów, które – w przekonaniu skarżącego mogły wyczerpywać znamiona przestępstwa firmanctwa – może uzasadniać jego odpowiedzialność z tytułu nienależytego wykonywania prokury czy odpowiedzialność karnoskarbową, ale nie daje podstaw do traktowania go jako współnika spółki jawnej uprawnionego do reprezentowania spółki (art. 29 k.s.h.), wobec którego można orzec sankcję przewidzianą w art. 373 p.u.n. Należy także przypomnieć, że zgodnie z ugruntowanym orzecnictwem zarzut naruszenia art. 391 § 1 w związku z art. 233 § 1 k.p.c. – ze względu na art. 398³ § 3 k.p.c., wyłączający z podstawy skargi kasacyjnej zarzuty dotyczące ustalenia faktów i oceny dowodów – uchyla się spod kontroli kasacyjnej (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2009 r., III CSK 338/08, nie publ., z dnia 30 lipca 2012 r., II CSK 10/12, nie publ. i z dnia 6 sierpnia 2012 r., II CSK 108/12, nie publ.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego jest ugruntowane stanowisko, że zarzut naruszenia art. art. 328 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. może być uznany za uzasadniony jedynie wtedy, gdy uzasadnienie uniemożliwia kontrolę kasacyjną orzeczenia (por. por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2001 r., I CKN 185/01, nie publ., wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2003 r., I CKN 1862/00, nie publ., z dnia 7 października 2005 r., IV CK 122/05, nie publ., z dnia 28 lutego 2006, III CSK 149/05, nie publ., z dnia 14 stycznia 2008 r., I CSK 347/07, nie publ. i z dnia 21 lutego 2008 r., III CSK 264/07, OSNC-ZD 2008, nr 4, poz. 118). Taka sytuacja nie zachodzi w sprawie, zaskarżony wyrok poddaje się kontroli kasacyjnej, zwłaszcza nie uniemożliwia jej zwięzłe uzasadnienie dotyczące oddalenia wniosków dowodowych. Zarzut, że zaskarżone postanowienie zostało wydane z naruszeniem art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. należało zatem uznać za nieuzasadniony.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, ja w sentencji postanowienia. (art. 398¹⁴ k.p.c. oraz art. 520 § 3 w związku z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c.).